

Skolemateriale

MARKENS GRØDE – REVISITED

Av: Knut Hamsun

Dramatisert av Tora von Platen og Tatu Hämäläinen

Premiere 10. september 2016, Rogaland Teater

Regissør: Tatu Hämäläinen | Scenograf, kostymedesigner og lysdesigner: Chrisander Brun | Komponist og lyddesigner: Anders Brunvær Hauge | Maskør: Jill Tonje Holter | Dramaturg: Tora von Platen

Medvirkende: Lars Funderud Johannessen, Ingrid Rusten, Ragnhild Arnestad Mønness, Biniam Abbai Gezai, Kirsten Hofseth, Borghild Rangnes Homlong, Viljar Natlandsmyr, Lea Kaldestad Schur, Johannes Schubert, Una Helene Aasen-Broback, Nora Dirdal Bjørnson

Skolemateriale av: Tora von Platen

Naturen er grenseløs!

I MARKENS GRØDE – REVISITED forteller skuespillerne om Inger og Isak, to mennesker som går sammen og slår seg ned midt ute i ødemarken, for å prøve å bygge et liv sammen og finne et levebrød. Som selskap har de til å begynne med kun den vilde naturen: skogen, dyrene, været og årstidene. Men prosjektet ser ut til å lykkes. Steg for steg gjennom hardt arbeid, og samarbeid, bygger de opp en tilværelse som fungerer. Etter hvert føder Inger barn. Først ett, så snart nok ett til. Senere dukker flere mennesker opp: Oline, en fattig slektning, som vil se hvordan de har det; så en viss Geissler, som hevder at marken deres egentlig tilhører staten. En annen person mener at samene har levd på denne plassen lenge før dem og en nabo flytter inn like ved, Brede, som kjemper med å finne et utkomme. Men den vanskeligste prøvelse kommer når Inger føder deres tredje barn ...

Markens Grøde – Revisited undersøker eksistensielle spørsmål som hvordan vi mennesker skal leve sammen, tross ulike interesser og forutsetninger. Vi er avhengig av hverandre, men støter også på motsetninger, ettersom vi alle bærer med oss ulike erfaringer, personligheter, følelser og behov.

Dette er også en forestilling om menneskets forhold til naturen. Hvem eier naturen og dens rikdommer? Kan mennesker ta eller kjøpe seg retten til å bruke den? Har naturen et verdi i seg selv og hvordan kan naturens egen røst bli hørt? (Og hva har den å fortelle?)

Om forestillingen:

Nesten 100 år etter at Knut Hamsun skrev romanen *Markens Grøde*, vil vi undersøke hva boken kan fortelle oss i dag. I vår forestilling vil vi på en måte besøke teksten igjen, kjenne på vårt personlige forhold til den – for å se hva den betyr for oss og gjør med oss i dag. I *Markens Grøde – Revisited* undersøker vi hvordan vi kan anvende Hamsuns fortelling i nåtiden på vår søken etter den rette måten å leve på i en kompleks verden.

I forestillingen kommer vi ikke til å fortelle historien i romanen fra begynnelse til slutt. Det er mange lag i denne romanen og teksten rommer uendelig mange innfallsvinkler.

Vi har valgt bare noen av fortellingene og tolkningene for å kunne spille vår forestilling i løpet av en kveld. I arbeidet med forestillingen har vi gått ut fra og fokusert på noen situasjoner i romanen, de som særlig interesserte oss. Det er disse vi kommer til å prøve ut, spille og leke med i forestillingen, sammen med publikum.

I *Markens Grøde – Revisited* vil rollene gli over i hverandre og alle de åtte på scenen vil gå inn og ut av ulike roller. Forholdet til naturen, slik Hamsun beskriver det, har gitt inspirasjon til å la naturen selv spille en viktig rolle i forestillingen.

Forestillingen er et besøk tilbake til *Markens Grøde* og Hamsuns verden, men med dagens blikk hvor publikum blir invitert med på en sanselig teateropplevelse, der det på noen måter få kjenne på elementene.

Om romanen:

Markens Grøde av Knut Hamsun er en bauta i norsk litteratur og en fortelling om menneskets evne til overlevelse, utvikling, fremskritt – og ødeleggelse. Romanen sørget for at Knut Hamsun fikk Nobels Litteraturpris i 1920, tre år etter at boka kom ut.

I boka møter vi Isak som starter fra ingenting, med å rydde seg en gård nord i Norge et sted. Isak er dyktig, jobber hard og bygger gård og grunn på Sellanrå. En dag kommer Inger gående over fjellet – og hun går ikke sin vei igjen – hun blir værende. På den måten får Isak Inger til kone og sammen greier de å skape en storgård, langt fra bygd og by, nærmest ute i ødemarken. Vi følger dem gjennom uendelig mye hardt arbeid. Det inderlige fellesskapet mellom Isak og Inger er også en viktig del av historien – et forhold som skal vise seg å tåle prøvelsene livet på Sellanrå setter dem på.

Livet i ødemarken er en kamp med og mot naturens krefter. Med tiden blir det enklere og mer bekvemt, men motsetningene øker etter hvert som flere mennesker slår seg ned i området. Byen lokker med nye muligheter og moderne bekvemmeligheter. Penger og nye eiendeler blir stadig mer viktig, og i fjellet oppdages malm, hvilket kommer å få konsekvenser for menneskene som ingen kan forutse.

Hamsun uttalte at han skrev Markens Grøde til framtiden, til de kommende generasjonene. Spørsmål som hvordan vi skal behandle naturen, hverandre og hva vi skal etterstrebe i våre liv er vel så viktige i våre dager som på Hamsuns tid.

Hamsun skrev boken som en byggestein, og som en advarsel, ut fra den brytningen Norge sto i tidlig på 1900-tallet, mellom jordbruksamfunn og industrisamfunn. Dette er høyaktuelt den dag i dag. Vi lever i en mer kompleks verden der informasjon er lett tilgjengelig og flere interesser spiller inn enn på Hamsuns tid. Men vi ender likevel opp med det grunnleggende spørsmålet: Hva er det egentlig som er det aller viktigste for oss?

Om forfatteren:

Knut Hamsun (1859-1952) var en norsk forfatter. Hans forfatterskap strekker seg over mer enn 70 år og viser variasjon med hensyn til tema, ståsted og miljø. Han utga flere enn 20 romaner, én diktsamling, noveller, noen lite spilte skuespill, en reiseskildring og noen essay og debattartikler i dagspressen. Hans gjennombruddsroman var *Sult* fra 1890.

Hamsun sluttet på skolen i 15-års alder og fikk sin første arbeidserfaring som krabbugutt hos sin gudfar. Deretter begynte en [vagabondtilværelse](#) som handelsbetjent, [skomaker](#), skolelærer og veiarbeider. Hamsun bodde tidvis i København og var to ganger i [USA](#), der han også prøvde seg på mange ulike arbeider.

Knut Hamsuns første ekteskap med Bergljot Bech varte fra 1898 til 1906 og resulterte i en datter. I 1909 giftet han seg på nytt, denne gang med skuespilleren [Marie Andersen](#). Hun var 22 år yngre enn ham, og ekteskapet varte livet ut. Sammen hadde de fire barn. De første årene av ekteskapet bodde familien flere steder, den lengste tiden på Hamarøy i Nordland der de drev en gård. 1918 kjøpte Hamsun storgården [Nørholm](#), som han etter hvert gjorde om til et mønsterbruk, selv om det i alle år gikk med store underskudd. Disse ble dekket av inntektene fra forfatterskapet, som med tiden ble betydelige.

Ideologisk beveget Hamsun seg fra anarkistiske sympatier til et utpreget konservativt ståsted, som også er blitt omtalt som reaksjonært. Han drev gjerne gjøn med den moderne samfunnsutvikling og demokratiske idealer og ville tilbake til patriarkalske tilstander. Han ble kontroversiell på grunn av sine politiske oppfatninger, særlig hans støtte til [Adolf Hitler](#) og den tyske [okkupasjonsmakten under andre verdenskrig](#). Ved [landssvikoppgjøret](#) etter andre verdenskrig unngikk man å reise tiltale, idet man henviste til hans mentale tilstand.

Om naturen og mennesket:

«Mennesket og naturen bombarderer ikke hverandre, de gir hverandre ret, de konkurrerer ikke, kapløper ikke etter noget, de følges ad. Midt i dette går dere og er til. Fjældene, skogen, myrene, engene, himlen og stjernene – å det er ikke fattig og tilmålt, det er uten måte.» (fra Markens Grøde av Knut Hamsun)

I 2016, 99 år etter at Markens Grøde kom ut, gir den trolig en annen mening enn i sin samtid. Naturvern, klimadiskusjonen, vekst på bekostning av natur og menneskenes bruk – og overforbruk – av naturen er diskusjonstema som vi er kjenner i dag. Vi leser muligens mer av det inn i boka i dag enn menneskene gjorde på Hamsuns tid.

Fra programbladet, utdrag fra boka *Det som en gång var* av Helena Granstrøm:

«Moderne vitenskap ga oss innsikt i virkelighetens grunnleggende strukturer, og dermed muligheten til å endre dem. Den verden vi nå lever i, er en verden der denne muligheten har resultert i en massiv transformasjon av virkeligheten på alle nivåer. En verden, som sosiologen Langdon Winner skriver, som består i økende grad av kunstige produkter. Og denne menneskelige rekonstruksjon av verden nødvendiggjør seg selv: Jo mer av omgivelsene som er skapt av mennesker, dess mer menneskelig deltakelse og arbeid som det blir nødvendig for å opprettholde den. Resultatet er at mennesker er blitt omgitt av inntrykk som stammer fra mennesker, dvs. en verden frarøvet ekte annerledeshet.

Hva er så forskjellen mellom å speile seg selv i en ikke-menneskeskapt struktur – i det avhengighetsforholdet mellom rovdyr og byttedyr, eller den tette veven av de ulike lag med vegetasjon i en levende skog – og det å forme identiteten sin etter modellene som det moderne samfunnet tilbyr: maskiner, digitale nettverk og byens konstruerte geografi?

Mye tyder på at disse menneskeskaptede strukturene har allerede inntatt en sentral plass i utformingen av menneskets selvforståelse. Der vi tidligere har vendt oss mot dyrene for å finne våre nærmeste slektninger, vender vi oss nå til maskinene. Dermed har vi tatt steget fra å være det tenkende dyret, til å blir den sansende maskinen.»

Elevoppgaver til forestillingen:

(Oppgavene kan besvares individuelt, i par eller i gruppe.)

Før forestilling:

- Hvilke forventninger til forestillingen får du av tekstene ovenfor?
- Har du lest Hamsuns bok Markens Grøde? Om ja, hvilke forventninger til forestillingen har du av den?
- Forestillingen blir kalt «et besøk tilbake til Markens Grøde og Hamsuns verden, men med dagens blikk» – hvilke forventninger får du til en sånn beskrivelse?
- Hvilke forventninger får du til forestillingen når det sies at ”alle de åtte på scenen vil gå inn og ut av ulike roller”?
- Hva synes du menes med ”en sanselig teateropplevelse, der publikum på noen måter får kjenne på elementene”?
- Hvilket forhold har du selv til naturen? Hvorfor tror du vi mennesker liker naturen, og samtidig ødelegger den?
- Basert på det du har lest om forestillingen – hvorfor tror du den heter Markens Grøde – Revisited?

Elevoppgaver til forestillingen:

(Oppgavene kan besvares individuelt, i par eller i gruppe.)

Etter forestilling:

Estetikk og form:

- Sto forestillingen i stil med de forventningene du hadde? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva synes du var bra? Hva synes du var dårlig? Begrunn svaret.
- Fant du noe som interesserte deg? Noe som provoserte deg? Begrunn dine svar!
- På forhånd lovet forestillingen "et besøk tilbake til Markens Grøde med dagens blikk". Hvordan føler du forestillingen levde opp til dette løftet?
- I forestillingen hadde skuespillerne ett spesielt forhold til rollene – hva synes du om dette? Hvorfor tror du at de hadde valgt å gjøre det på denne måten?
- Hva synes du om forestillingens scenografi? Hvilke assosiasjoner fikk du?
- Kan du si noe om forestillingens bruk av lys, farger, material, lyd og musikk?
- Hvordan synes du denne forestillingen skiller seg fra tidligere teateropplevelser du har hatt?

Tematisk:

- Etter å ha sett forestillingen – hvorfor tror du den heter Markens Grøde – Revisited?
- Markens Grøde er en historie om menneskenes forhold til naturen. Hvilke paralleller til vårt eget samfunn kan du finne i forestillingen?
- På hvilken måte synes du at naturen selv kom til orde i forestillingen?
- Det er også en historie om menneskenes forhold til hverandre, om samarbeid og konflikt. Var det noen av karakterene som du likte bedre enn de andre? Hvorfor?

- Hvordan skulle du like å bo i ødemarken som Inger, Isak og deres familie?
- Kan du fortelle litt om de ulike karakterene i forestillingen? Hva var deres karakteristiske trekk?
- Hvorfor tror du at Inger drepte ungen sin?
- Synes du at menneskene i forestillingen setter seg over naturen? På hvilken måte?
- I hvilken tidsepoke synes du at forestillingen utspiller seg?
- Romanen Markens Grøde ble skrevet for nesten 100 år siden. Hva tror du er annerledes når det gjelder forholdet folk hadde til naturen den gang og i dag?
- Tror du det er lettere eller tøffere å vokse opp i dag enn før 100 år siden? Begrunn svaret.

Bonus:

Les boken Markens Grøde (eller de første kapitlen) og diskuter deretter følgende spørsmål:

- Hva synes du om romanen? Hva synes du var bra? Hva synes du var dårlig?
- Hva likte du best – boka eller forestillingen? Begrunn svaret.
- Var det noe du leste som var forskjellig i boka og forestillingen? I tilfelle hva – og hvorfor tror du at dette ble gjort forskjellig?
- Hvordan svarte boken til forventningene du hadde etter at du hadde sett forestillingen?
- Synes du at fortellingen i boken tjente på å bli modernisert eller ikke? Begrunn svaret ditt.

Kilder: Programblad, Teatermagasinet, Markens Grøde og Wikipedia.